

Küreselleşmenin Eğitimcilere Yansıyan Yönleri: Aktör-Yapı Tartışması Bağlamında Bir Değerlendirme

Aspects of Globalization Reflected to Educators: An Evaluation in the Context of Actor-Structure Discussion

Doç. Dr. Uğur KESKİN* - Dr. Öğr. Üyesi İlker USTA†

Başvuru Tarihi: 10.10.2019
Kabul Tarihi: 25.10.2019

Özet

Küreselleşme konusu farklı yönleriyle ele alınabilmekte ve değerlendirilebilmektedir. Buna karşılık bu makale; küreselleşmeyi eğici boyutuyla incelemeyi amaçlamaktadır. Hızlı bir değişim süreci yaşanmakta olduğu günümüzde, küreselleşme; ona taraftar olmak ya da karşı olmaktan ziyade, içinde yaşanan kaçınılmaz bir olgu olarak belirginleşmiştir. Metot olarak, literatür incelemesi üzerinden kuramsal tartışma yönteminin benimsendiği bu makalede küreselleşme olgusunun takdim ettiği, ulusal ve evrensel açılımlara sahip bulunan bireyselleşme, toplumsallaşma ve küreselleşmenin süreçlerinin eğitimsel boyutu incelenmeye konu edilmiştir. Makale kapsamında yapılan aktarım ve anlatımlar sonucunda, özellikle aktör olarak eğitimciler ile yapı olarak kurumlar ve küreselleşmenin etkileşime dayalı doğası gereği, aktör ile yapının birbirini kuşatmasından dolayı eğitimcinin, sosyal gerçekliği özgünleştirerek sunabilmesine olanak sağladığı, bu durumun ise inşacı anlayışla tezat teşkil etmeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Eğitim, Aktör-Yapı Tartışması.

* Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi, ugurkeskin@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2740-4120

† Anadolu Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi, ilkerusta@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3549-1511?lang=en

Abstract

The issue of globalization can be handled and evaluated in different aspects. In contrast, this article; The aim of this course is to examine globalization in an oblique dimension. In today's world, where rapid change is taking place, globalization; it has become evident as an inevitable phenomenon experienced in it rather than to support or oppose it. In this article, the method of theoretical discussion is adopted through the literature review and the educational dimension of the processes of individualization, socialization and globalization, which is presented by the phenomenon of globalization, has national and universal expansions. As a result of the transfers and narratives made within the scope of the article, it has been concluded that due to the nature of the interaction based on the interaction nature of educators and institutions as a structure and globalization, the educator enables the socialist to present and present the social reality by presenting it, and this situation does not contradict the constructive understanding.

Keywords: Globalization, Education, Actor-Structure Discussion.

Giriş

Değişim olgusu, bir durumdan başka bir duruma geçişi ifade etmektedir. Değişim, belirli dönemlerde yavaş, belirli dönemlerde ise hızlı bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Mevcut durumun muhafaza edilerek statükonun korunması, durağanlığı beraberinde getirmektedir ki bu da uzun vadede sürdürülememektedir. Geride kalan son iki yüzyıla bakıldığında ise, büyük ölçekli değişimlerin ve dönüşümlerin bu zaman dilimi içinde yaşanmış olduğu görülebilmektedir. Dolayısıyla değişimin etkileri, bütün varlıklar üzerinde kaçınılmaz bir biçimde kendini göstermektedir.

Değişim, hayatın sürekliliğini dikte ettiren ve yönlendiren karşı gelinemez bir olgudur. Birey ve toplum yaşamı, değişimin karşı gelinemeyen egemenliği altında biçimlenmektedir. Bu nedenle birey ve toplumlara düşen; değişime karşı direnmek, olup bitene karşı kendini kapamak değil; değişimle gelen olası gelişmelere hazırlıklı olma konusunda çaba sarf etmektir. Değişime bu anlamda hazır olmayan hiçbir organizma, değişim kaynaklı tahribata engel olamamaktadır (Doğan, 1999, s. 43).

Göçebe toplulukların yerleşik hayata geçmeleri, şehirli devletlerin oluşumu, öncül sosyal ve yönetsel örgütlenme biçimlerinin belirmeye başlaması, yazının, hukukun, kamusal faaliyetlerin ve bilimsel düşüncenin ilk örnekleri tarım devriminin ilk kazanımları olarak değerlendirilmektedir (Dursun, 1998, s. 134). On sekizinci yüzyılın sonlarından on dokuzuncu yüzyılın başlarına kadar olan ve sanayi devrimi olarak adlandırılan dönemde ise makineleşmeye bağı olarak başta tekstil ve demiryolları olmak üzere çeşitli alanlarda ortaya çıkan endüstriler, tarım toplumlarını kentsel sanayi toplumlarına dönüştürmüştür. Bu döneme kadar süregelen ve kırsal yaşamı belirleyen tüm toplumsal norm, alışkanlık ve gelenekler; fabrikalar ve kentsel yaşam biçimi karşısında kapsamlı bir değişime uğramıştır (Özdemir, 2007, s. 185).

İçinde yaşanmakta olunan döneme bakıldığında ise özellikle son yıllarda bilim ve teknolojiadaki hızlı gelişmelerin beraberinde getirdiği bilgi birikimi ve teknolojik ilerlemelerin, birey ve toplum yaşamını farklılaşmakta olduğu gözlemlenebilmektedir. Toffler (1997, s. 23-231), bu gelişmeleri “üçüncü dalga” olarak ifade etmiş, içinde bulunulan dönemi “enformasyon toplumu” olarak nitelendirmiş (Toffler, 1997, s. 32), bu dönemin öngördüğü çalışma ortamlarını ise “elektronik mesken” olarak tanımlamıştır (Toffler, 1997, s. 34-35).

Değişimin boyutlarını önceden kestirmek çok zor olsa da, değişimin varlığından kuşku duymamak mümkün görünmemektedir. Değişimden etkilendiği kadar değişimi gerçekleştirecek aktör de insan olduğu için (Serter, 1997, s. 205), değişime hazır olmamak; değişime kayıtsız kalmak ve ona sırt çevirmek, olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Geleneksel tarım toplumunun mutlu ve müreffeh feodal beyi (aristokrat), değişime hazır olmadığı için sanayi toplumunun kaybeden tarafında yer alarak gücünü, itibarını ve servetini zaman içinde elinden yitirmiştir çünkü yaşadığı toplumun dönüşümünü ve bu dönüşümün ortaya çıkardığı temel değerleri görememiştir (Doğan, 1999, s. 43). Feodal bey örneği, içinde bulunulan çağ için de geçerliliğini korumaktadır. Zira geleneksel sanayi toplumunun aristokratları, bilgi toplumunun genel yapısına ve bilgi çağının gereklerine uyum sağlayamadıkları nispette, değişime ayak uyduramamakta ve yeni toplum düzenindeki yerini korumakta zorluk yaşamaktadır. Özellikle sanayi devrimi sonrası gelişmelerin hızı dikkate alındığında, önceki dönemlerle kıyaslanamayacak bir farklılıkların söz konusu olduğu görülebilmektedir.

Son yıllardaki değişimin hızı her yönüyle artış kaydettiği için değişime uyum gösterme konusundaki gereklilik de aynı ölçüde önem kazanmış bulunmaktadır. Hız çağı, önce kendini insanın ulaşımında, daha sonra ise haberleşme olanaklarında görünürlük kazanmıştır. Sosyal çevre; üretim modelleri, yönetim biçimleri, çalışma şekilleri hatta doğal çevre de değişimden kendi paylarını almışlardır. Süregelen değişim, insanı, ufkunu genişletme gereği ile karşı karşıya bırakmıştır. Bütünsel düşünme ve hayal gücünden kapsamlı bir şekilde yararlanma, özellikle iş dünyasının vazgeçilmez bir gereği hâline gelmiştir (Serter, 1997, s. 205). Dolayısıyla, geleceğe dönük kurguların ne derece doğru ya da yanlış olduğu, beklenilenden çok kısa bir sürede anlaşılmaya başlamış, bir diğer deyişle zamanlar daralmıştır.

İnsanlık, tarihinin değişim sürecine damgasını vuran sanayi çağından sonra, günümüzde yepyeni bir değişim biçimiyle karşı karşıya bulunmaktadır. Sanayi toplumunun başlıca değerleri olan ticari zenginlik ve teknolojik mülkiyet geçerli akçe olmaktan hızla uzaklaşmaya başlamıştır. Yeni toplumun mülkiyet ögesi, yükselen değeri, “bilgi” olarak ön plana çıkmaktadır. Bilgi, sanayi toplumuna özgü olan sosyal düzeni başkalaştırarak yeni bir sosyal yapı inşa etmektedir. Hızlı olarak gerçekleşen bu değişim sürecine “küreselleşme”, bununla ortaya çıkan topluma “bilgi toplumu”, yaşanan çağa ise “bilgi çağı” denilmektedir (Doğan, 1999, s. 43). Bilgi, tasarlama ve üretme süreçlerinde temel gereksinim olma bakımından her zamankinden çok daha fazla ön plana çıkmaya başlamıştır. Bilgi üretiminin ve üretilen bilginin dışsallaştırılmasının kolay bir biçimde gerçekleştirilebildiği günümüzde örgüt çalışanları, Drucker’ın (2000, s. 26-27) deyişleriyle “bilgi işçisi” konumuna gelmiş bulunmaktadır. Eğitim kurumlarının çalışanı durumundaki eğitimciler de Drucker’ın bu tanımlaması içinde ifade edilebilecek nitelikler taşımaktadırlar. Zira bilgi üretme ve dağıtma misyonunu üstlenmiş olan eğitimcilerin, sürekli bir öğrenme ve bilgilenme süreci içinde bulunmaları, bu sayede de

değişme ve gelişmenin kaçınılmaz olduğu yeni toplumsal ve örgütlenme içindeki konumlarını sağlamlaştırılmaları gerekmektedir.

Çağdaş toplumsal yapıda, kişisel güvence unsuru, sanayi toplumunda olduğu gibi zaman zaman bireyin kimliğinin önüne geçirilen meslekler ve ticaret değil, “eğitim” olarak ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla eğitim, doğru yapılmak şartıyla, güvencenin yeni biçimi olarak belirginlik kazanmaktadır (Doğan, 1999, s. 44). Bilginin tam anlamıyla bir sermaye olduğunun anlaşılmaya başlaması, küresel iletişim çağının yeni olgusu haline gelmiş bulunmaktadır. Bilgiye bakış açısı bununla da sınırlı kalmamış, bireyin, işbölümü ve uzmanlaşmanın dar kalıplarının dışına çıkması gerekliliğini dikte ettirmeye başlamıştır. Bu nedenle de bireyden, birden fazla alanda ilgi ve bilgiye sahip olması vurgusu ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu durum, kaçınılmaz olarak eğitimcilerde yansımış, eğitimcilerin de kendilerini çoklu alanlarda yetkinlik gösteren birer birey olmalarını zorunlu kılmıştır.

Bilgi, salt bilgi olmasının da ötesinde, ekonomik faaliyetlerin de taşıyıcı unsuru olarak ön plana çıkmaya başlamaktadır. Bilgiye ulaşmanın kolaylaşması ise bilgiye sahip olan ile olmayan arasındaki uçurumu/marjı kapatmış gibi görünmektedir. Bu durum, bilgiye sahip olanları, mevcut bilgilerini koruyup artırmaya, söz konusu bilgi seviyesinin gerisinde olanları ise bilgiye sahip olanların düzeylerine erişebilmeyi olanaklı kılmaktadır. Buradaki bilgiye ulaşma konusundaki ayrımı ortaya koyma gereği doğmaktadır. Zira erişilebilir açık bilgi kaynakları, kişi kurum, kuruluş veya devletlere doğrudan doğruya avantaj sağlamamaktadır. Asıl farklılığı sağlayan örtük ve kapalı bilgiler, söz konusu bilgiye sahip bulunanlar tarafından, kullanım hakları ve mahremiyet bakımından sıkı bir şekilde koruma altına alınmaktadır. Korunan bilgiden istenmeden sızanlar, çıkarsama yoluyla elde edilebilenler veya tersine mühendislik gibi teknik çabalar aracılığıyla edinilen bilgiler ancak yukarıdaki kapsamdaki bir avantajı gündeme getirebilmektedir.

Bilgi çağının gereklerini yerine getirerek seviye yükseltmenin, daha ziyade bir zihniyet meselesi olduğu, bu zihniyete ulaşmanın temelinde ise araştırma ve irdeleme fikrini geliştiren bir eğitimin yattığı gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Her türlü gelişmenin temelinde eğitimle şekillenen üretici ve hayal edici fikir gibi kendine özgü değer ve kavramların yerinin olduğu da ihmal edilmemesi gerekmektedir. Zira bilim, eğitim içinde öğrenmeyi, ufku olmayı, yani hayal etmeyi, düşünmeyi ve düşünceyi doğru yönde kullanmayı gerektirmektedir (Keskin, 2012, s. 130).

Çağdaş bireyin alması gereken eğitim, “doğru eğitim” olarak nitelendirilmekte, söz konusu doğru eğitimin ise “çağa ve değişimin genel talep ve standartlarına uygun olan bir eğitim” olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında eğitimin güvence üretebilmesi için, temel felsefe ve donanım bakımından hem kadim düşünme biçimleri hem de çağdaş değişimin talepleri ile uyumlu olmasını gerekli kılmaktadır. Değişim talepleri, genellikle “geleceğin toplumunda nasıl bir insan?” sorusunun cevabı ile karşılanabilmektedir. Söz konusu taleplere uygun niteliklere sahip bireylerde, karşılaştığı problemler üzerinde düşünen, planlayan, organize eden ve sonuçlandıran (üstlendiği sorumluluğu başından sonuna kadar götüren) bir kişilik yapısı ön plana çıkmaktadır. Bu tür bir kişilik yapısı ise bilgi ile yaşamayı öğrenme,

tahlil, sentez, araştırmacılık, girişimcilik, nesnellik, yaratıcı düşünce, karar verme, etkili konuşma, rapor hazırlama/sunma gibi öğrenilmiş vasıfları gerektirmektedir (Doğan, 1999, s. 44).

Çalışmanın Amacı, Yöntemi Ve Teorik Arkapları

Bu makale, küreselleşmenin kaynaklık ettiği gelişmeleri genel hatlarıyla ele alarak eğitim alanının başlıca aktörleri arasında yer almakta olan eğitimciler/öğretmenlere olan etkileşimi bakımından teorik tartışmalar aracılığıyla katkı sağlama amacı güdülen kaleme alınmıştır.

Makale yazımı sürecinde yapılan kaynak taramalarında veri tabanlarına ulaşım bakımından çoklu olanaklar sunan üniversite bağlantılı arama motorunun yanı sıra erişilebilen veri tabanları kullanılmıştır. Anahtar kavramlarla Türkçe ve İngilizce olarak yapılan bilimsel kaynak taramasında bu makalenin amaç, kapsam ve sınırlılıkları ile örtüşen geçmiş tarihli bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Küreselleşmenin “eğitim” ana boyutunu ele alan çalışmalar Rizvi ve Lingard (2000), Singh (2004), Spring (2008), Ball vd., (2010) tarafından yürütülmüştür. Türkçe yazında küreselleşmenin eğitim özelindeki etkileşimi üzerine yapılan başlıca çalışmalar ise Yurdabakan (2002), Yılmaz ve Horzum (2005), Yıldız (2008), Çınar (2009) ve Karaman (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu genel kapsamlı sayılabilecek çalışmalar, literatüre kendi ölçüleri içinde katkı sağlamış olmalarına karşılık, küreselleşme anlayışı doğrultusunda yapılandırılan, eğitimci unsurunu ön plana çıkaran ve Türkiye eksenli tartışmalara yer verilen geçmiş tarihli bilimsel makaleler oldukça sınırlıdır. Söz konusu sınırlılık, bu çalışmanın özgünlüğünü öne çıkaran husus olarak dikkate değer bir nitelik ortaya koymaktadır. Bu belirlemeden yola çıkılarak, küreselleşmenin beraberinde getirdiği gelişmeleri eğitimcilerin cephesinden ele almaya yönelik bir kapsam ve içeriğin oluşturulabileceği varsayımına dayalı olarak katkı sağlamak hedeflenmiştir:

Makalenin, teorik destek sağlayabildiği nispette, çalışma hedefine yaklaşılmasının mümkün olabileceği öngörülmüştür. Makalede yöntem olarak, literatür taraması doğrultusunda kuramsal aktarma, açıklama ve izahlar ile değerlendirmede bulunma hedeflenmiştir. Araştırma odağı dikkate alındığında, küreselleşme konusunun eğitimciler dışında kalan aktörlerine ilişkin hususların bütünsel (holistik) bir biçimde izah edilmesinin olanağının bulunmamasından dolayı, küreselleşme bağlamının (subject) alt bileşeni (aspect) olarak eğitimci kapsamı ile sınırlanarak, ilgili sayılabilecek diğer hususlar, çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Analiz: Aktör-Yapı (Cüz-Bütün) Tartışması

Küreselleşme içerikli bilimsel çalışmalar özellikle son yıllarda artma eğilimine girmiştir. Küreselleşme, gündem oluşturması bakımından pratik yaşamdan, teorik çalışmalara kadar olan birçok konuyu etkileyen bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Bu yönüyle de özellikle bilimsel literatürdeki birçok araştırma ve incelemeye konu olmuştur. Küreselleşmenin, eğitimcilerle olan yansımalarının üzerinde durulduğu bu makalenin kavramsal çerçevesi, aşağıdaki alt başlıklarda

ele alınmıştır. Ortaya çıkan açılımlar olarak bireyselleşme-toplumsallaşma ve küyerelleşme-küreselleşme konuları aşağıdaki alt başlıklarda sırasıyla ele alınmıştır.

Aktörün Atomistik/Bireyci Eğilimi: Küyerelleşme

Sosyal ve kültürel ilişkilere yönelik görüşlerden, “İnsan hakları mı, devlet hakları mı?” denklemindeki birinci unsuru ön plana çıkaranlar birey vurgusu üzerine yoğunlaşmaktadırlar (Öke, 2001, s. 4-5). Atomcu/bireyci bakış açısı, tekil bir varlık olarak bireyi, başlıca “aktör” olarak kabul etmektedir. Bütünün içinde bir cüz olsa da (yapının içinde yer alan bir alt element gibi algılansa da), iradeci (volontarist) anlayışa göre birey, başat bir unsur olarak görülmektedir. Bu yönüyle bireylerin, klonlanmış varlıklar gibi birbirleri ile aynı özelliklere sahip olduğu düşünülmemektedir.

Atomculuk; Empedokles, Anaksagoras gibi öncül maddeci filozofların görüşlerini atom düşüncesi doğrultusunda geliştirdikleri bir düşünce okulu olarak ortaya çıkmıştır. Leukippos, Demokritos ve Epiküros gibi düşünürler de, atomcu görüşü savunmuşlardır. Epiküros’a (2019: 63) göre, gerçekten var olan herşey, atomlar ve boşluktan ibaret olan iki türden şeye indirgenebilmekte, cisimlerin cevherleri, bölünmez elemanlar olan atomlardan oluşmaktadır. “Alın yazısı diye bir şey yoktur, gelecek doğrudan doğruya bizim ellerimizdedir çünkü ona akılla şekil verebiliriz” diyen Epiküros (2019, s. 109), aktörden yana iradeci görüşünü ifade etmiştir.

Platon, huzurlu ve barışçıl bir dünyanın kurulabilmesi için bireylerden başlamak suretiyle, topluluk, devlet ve evrensel düzeye doğru bir genişleme sağlanarak bütünleşmeye engel teşkil eden eksikliklerin (eğitim gibi) giderilmesi gerektiği görüşünü ileri sürmüştür (Platon, 2013, s. 42). Platon’un dayanışma ve birliğe gösterdiği bu aşırı ilgiye karşı çıkan Aristoteles, bütün içindeki bireyi bir “tür” olarak ele alma ve ayırt edici özelliklerini öne çıkarmak gerekliliğini öne sürmüştür (Aristoteles, 2008, s. 38). On sekizinci yüzyıl düşünürlerinden Helvetius, Locke, Reid, Condillac, Kant, Voltaire ve Rousseau gibi düşünürler özellikle iktisadi ve siyasi alanlarda süregelen tartışmalara ideolojik ve düşünsel bir gerekçe sağlayan bireyi merkez olarak kabul etmiş ve adeta bencilliğin propagandasını yaparak bireyciliği önceleyen görüşler ileri sürmüşlerdir (Lukes, 2006, s. 17).

Voltaire, *Micromegas* adlı öyküsünde bireyci görüşünü ön plana çıkarmaktadır. Zira bu eserde öykülenen bireyler yalnızca işlerine yarayacak dışında hiçbir şeye kafa yormamaktadırlar. Buna karşılık, edindikleri uzmanlığa dayalı bilimsel bilgilerini her zaman için halkın yararına olacak şekilde kullanmaktadırlar (Voltaire, 2018, s. 167-169). Bilimsel gerçeklikler konusunda birbirleriyle hemfikir olan uzman bireyler, felsefi olarak her biri ayrı bir filozofun (Aristoteles, Descartes, Leibniz, Locke gibi) görüşünü savunmaktadırlar (Voltaire, 2018, s. 194-195).

Comte’a göre insan, kişisel faydayı gözeten bencillik ve başka bireylerin yararını gözetemeyen özgecilik eğilimlerine sahip bulunmaktadır. İnsanlığın gelişmesine bağlı olarak özgecilik anlayışı, bencillik karşısında galebe çalmaya başlamıştır. Özellikle kent yaşamındaki nüfusun arttıkça ve görece büyük ölçekli örgütlerde birlikte çalışma gereksinimi fazlaştıkça insanlar, başkaları için yaşamının gerekliliğini kavramaya başlamışlardır (Kaya, 2002, s. 76). Comte’a göre (2001, s. 80), “sosyal fenomenleri uygun biçimde incelemek için öncelikle bireysel yaşama

ilişkin yasaların derinleşmiş bir bilgisinden başlamak gerektiği kuşkusuzdur. Zira kolektif olarak yapılan bir incelemenin, bireylerin incelenmesinin saf bir sonucu olarak ele alınması imkânsızdır.”

Atomcu görüşü belirgin kılan husus; bu görüşün, sosyal bilimlerde belirli bir açıklama biçimi olan bireyciliğin temelini oluşturmasından ileri gelmektedir (Fay, 2000: 77). Bu yönüyle atomculuk, sosyal bilimlerdeki hatırı sayılır bir bakış açısı haline gelmiştir. Bireylerin kendi kendilerini yönlendiren aktörler olduğunu vurgulayan atomcular, insanların davranışlarını açıklamada bireylerin özellikleri ve etkinlikleri (arzuları, güdeleri ve seçimleri de dâhil) üzerinde yoğunlaşmak gerekliliğini vurgulamaktadırlar (Fay, 2000, s. 51).

Bireyselleşme, kişinin yeteneklerini geliştirme ve kullanabilme niteliğini kazanma sürecini ifade etmektedir. Bireyselleşme, yalnızca Batı’yı etkilemeyip, farklı bağlamlarda ve çeşitli figürlerle dünyanın dört bir yanında ortaya çıkmaktadır. Bireyselleşme, Batı’da toplum bilimleri alanındaki bazı araştırmacılar tarafından “çağdaş narsizim” olarak tematize edilen yeni bir gelişme olarak görülmektedir (Corcuff, 2016, s., 21). Bireyin gelişme olanaklarının önündeki her türlü engel, toplumsal sistemin ihmali, gafleti ve yanlışı olarak değerlendirilmektedir. Eğitim, toplumsal sistem adına bu konudaki ihmalin başlıca muhatabı olma niteliğini taşımaktadır. Bu itibarla bireyselleşme; bireylerin kişisel bilgi ve beceri ile çağa uygun eğitimle donanma mücadelesini ifade etmektedir. Toplumsal yaşama katılım sağlama ve toplumsal refahtan pay alabilmek için gerekli bir süreç olarak eğitim, kendisinden ne talep edilirse onu yapmakla yetinen değil, yeteneklerini geliştirerek, yetiştiği alanlarda kendisinden yararlanılan bireyleri yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Doğan, 1999, s. 44-45).

Küyerelleşme, küreselleşmenin tek yönlü işleyen bir mekanizma olduğu anlayışının karşıtı bir yaklaşım olarak ortaya atılmıştır. Bu yönüyle küyerelleşme; yerelliği dikkate alan, yereli değiştiren, yerelle birlikte dönüşen, yeni formlar üreten kapsamlı bir süreci ifade eden bir anlayış olarak belirginleşmiştir (Çakmak vd., 2017, s. 128).

Küyerelleşme, küreselleşme ve yerelleşme olgularının temel dinamiklerinden yola çıkılarak, küreselleşme veya yerelleşme eksenli tartışmaların, açıklayıcılık bakımından tek başına yeterli olamayacağı düşüncesine dayanmaktadır. Bu yaklaşım, küresel olan ile yerel olanın uzlaşmaz gibi görünen çelişik görünümünde de çözüm sağlama anlayışını gündeme taşımaktadır. Her türlü karşıt görüşü destekleyebilecek verilere ulaşabilme hususunda cömert davranan sosyal bilimler alanında, durumsal bir yaklaşım görünümü ortaya koyan küyerelleşme, evrensel ak-kara tartışmasının ayrılmış kutuplarında yer bulan taraflar (uçlar/kutuplar) arasında karşılıklı bir anlaşma zemini oluşturulabileceği görüşünü ileri sürmektedir.

Yapının Toplumsallaşma Eğilimi: Küreselleşme

En genel süreç olarak toplumsallaşma, bireyin dünyaya gelişiyle birlikte, toplumun bir üyesi kimliğini kazanıncaya dek geride kat etmesi gereken aşamaların tümünü kapsamaktadır. Sosyalleşme sürecinde öğrenim, anahtar bir rolü üstlenmektedir. Kültürel ve sosyal aktarımın nesiller arasındaki aktarımı açısından toplumsallaşma önemli bir nitelik taşımaktadır. Yapı olarak okul ve benzeri bütün örgütler, bireyin gündelik davranışlarını yönlendiren birtakım kavrayış ve kurallar ortaya koymaktadır. Topluma ya da herhangi bir örgüte/kuruma yeni

katılanlar ya da aynı örgütte farklı bir işe geçiş yapanlar, var olan kalıplara uyum göstererek sosyalleşerek toplumsallaşmayı sağlamaktadırlar.

Modern yaşamın her alanını kuşatmış bulunan örgütler, her türlü günlük davranışı yönlendirebilecek çeşitli kavrayış ve kurallar geliştirmektedir. Toplumun bir parçası konumundaki bireyler, bu biçimsel yapılara uyum sağlayarak sosyalleşmeyi sağlamaktadırlar. Dolayısıyla, toplumsallaşma; toplumsal norm ve kuralların, beklenen tutumların, değer ve davranışların, nelerin önemli olduğunun kavranması olarak açıklayabilmek mümkündür.

Geleneksel toplumlarda, toplumsallaşma, toplumun taleplerini kayıtsız şartsız yerine getiren itaatkâr bir birey iken sanayi toplumunda, toplumun bu beklentilerinin yerine teknolojik otomasyonun merkezi birimleri geçirilmiştir. Bu ise bürokratik hiyerarşinin toplumsal hiyerarşiye dönüşmesi anlamını taşımaktadır. Böylelikle geleneksel toplumun itaatkâr bireyi, sanayi toplumunda özlük haklarını modern toplumun kurumlarına ve yöneticilerine devrederek yeni himayeler bulmakla, bireyselleşmeden uzaklaşabilmektedirler (Doğan, 1999, s. 45). Dolayısıyla, bireyselleşme ve toplumsallaşma süreçleri, birbirleri ile karşılık içinde ama her şeye rağmen yine de bir arada bulunabilmektedir.

Atomculuğa karşı olarak ifade edilebilecek bütüncü (holistik) yaklaşım, bütünün, kendisini oluşturan parçaların toplamından daha fazla olduğunu benimsemektedir. Durkheim ve Strauss gibi düşünürler tarafından benimsenen yaklaşımda, toplumların bütünlükler olarak görülmesi gerektiği çünkü bir bütün olarak toplumların, bireylerin özellik ya da karakteristiklerinden türetilmeyen özelliklere sahip olduğunu, dolayısıyla da analiz düzeyi olarak bireysel davranışların değil, büyük ölçekli kurumlarla bu kurumlar arasındaki ilişkilerden başlaması gerektiği ileri görüşü ileri sürülmektedir (Bedük, 2012, s. 94-95).

Bütüncü görüşe göre, olguları bütünlüğü içinde değerlendirmeden özüne ve bütünü kavramadan tahlil etmek mümkün olamamaktadır. Sosyolojik bir yaklaşım biçimi olarak bütüncü görüş, toplumu sosyal sistem olarak ele almakta, bu sayede hem bütünü oluşturan cüzlere gereken dikkat sarf edebilmeyi, hem de cüzler arasındaki münasebetleri belirleyebilmeyi mümkün kılmaktadır (Genç ve Demirdöğen, 2000, s. 41).

Bütünü irdeleme gerekliliği, “bütün” denilen unsurun parçalardan oluşmuşmuş bulunmasından ileri gelmektedir. Oluşum sürecinde, her bir parça, içinde yer aldığı bütüne yeni nitelikler kazandığı için parçalara bakarak bütünün anlaşılabilmesi mümkün olamamaktadır. Bu yaklaşımda bütün, onu oluşturan parçaların toplamından daha büyük bir değeri ifade etmektedir. Bir ile birin toplamının ikiden büyük olmasını ifade eden anlayış “sinerjik etki” olarak tanımlanmaktadır. Asıl vurgu noktasını “bütün” üzerinde yoğunlaştıran sistem yaklaşımına göre canlı veya cansız bütün organizmalar, kendini oluşturan alt sistemlerin (canlılar için sindirim, dolaşım gibi alt sistemler, cansız organizma örneği olarak örgütsel yapılanma içinde yer alan departmanlar) toplamından daha fazlasını ifade etmektedir. Bu organizmalar ayrıca çevresel unsurlarla karşılıklı etkileşimde bulunan açık birer sistem olarak kabul edilmektedir.

Genel sistem kuramı, bütüncü ve genelci olma iddiasıyla geliştirilmiştir. Bütüncülük; sosyal yapılara, organizasyonlara uygulanabilecek ortak kavramsallaştırma, yaklaşım, anlayış sunma iddiası taşımaktadır. Nasıl ki hekim, tanı için kendisine başvuran hastayı parçalara

ayırıyorsa, bilim insanı da kuramı parçalara ayırmayıp, bir bütün olarak gözden geçirmektedir. Kuramı, yalıtılmış varsayımlara ayırarak değil, bütünsel yaklaşımla bulabilmektedir. Bütüncü anlayış, bir kuramı yanlışlayacak can alıcı deneyin olanaksız olduğunu ileri sürmekte, dolayısıyla da kesin yanlışlamanın yöntemsel olarak olanaksız olduğunu ortaya koymaktadır (Güzel, 2014, s. 54).

Küreselleşmeyi hızlandıran gelişmelerin temel niteliği, dış dünyaya açılmayı ön plana çıkarmaktadır. Bu anlamda küreselleşme, yerel/ulusal unsurlar ile karşı kulvarlarda yer almaktadır. İlişki ve etkileşim biçimlerinin farklılaşmaya başlaması, serbest dolaşım sayesinde pazarların ulusal sınırların dışına çıkması gibi gelişmeler küreselleşmeyi karakterize etmektedir. Kültürel ve yönetsel bütünleşme, fikirlerin, pratiklerin küresel nitelik kazanması, küreselleşmeyi, salt ekonomik bir açılım olmanın çok ötesine taşımıştır. Dolayısıyla küreselleşme; ülkeler ve bölgeler arasında ekonomik, teknolojik, siyasal ve kültürel ilişkilerin artması, sınırları aşan faaliyetlerin yaygınlaşması, ulusal sınırların görece olarak zayıflaması, bunlara bağlı olarak da küresel bilinç düzeyini ön plan çıkaran bir niteliğe sahip bulunmaktadır.

Bugün küreselleşme ile ilgili tartışmalar, sanayi çağının toplumsal ilişkiler ve örgütlemelerin etkisiyle köklü bir biçimde değişime uğraması ve yerine yeni teknolojilerin etkisi altında yeni ilişkilerin, örgütlenmelerin, değerlerin, davranış kalıplarının gündeme gelmesiyle yoğunluk kazanmıştır. Bu bakımdan küreselleşme, sanayi devriminin ölümü veya sonu olarak değerlendirilebilmektedir (Dursun, 1998, s. 155). Küreselleşme ilk bakışta fevkalade demokratik, insana saygılı, hoşgörü, karşılıklı anlayış ve birbirine karışmama ilkelerine dayanan yaklaşım gibidir, ama sadece gibidir (Cangızbay, 2003).

Küreselleşmenin görünür yüzü açısından değerlendirildiğinde, günümüzde artık çevresine kapalı olan izole bir kapalı birey ya da toplum olarak yaşamak olası görünmemektedir. Gelişen teknoloji ve etki alanı artan ulusötesi örgütler, Adam Smith'in piyasa mekanizmasını denetlediğini öne sürdüğü "görünmeyen el" anlayışını tersine çevirerek "görünen el" anlayışını daha belirgin hale getirmiştir. Bu makalede de ele alındığı üzere, küreselleşme bağlamında "eğitim" konusu dikkatle üzerinde durulması gereken alan olarak gündeme gelmekte; bilinçli, bilgili, yaşanan sorunlar karşısında farkındalığa sahip, fikir üretmek çözüm sunabilen bireyler yetiştirme zorunluluğu ön plana çıkmaktadır. Zira küreselleşme tartışmalarından da bağımsız olarak, yüzyıllarca önce Sokrates tarafından "Sorgulanmayan hayat yaşanmaya değmez" anlayışı, sorgulamayı öğreten bir süreç olarak eğitimin, günümüzdeki önceliğini ifade etmesi bakımından, bir önceki cümlede açıklanan hususların önemini bir kez daha vurgulamaktadır.

Küreselleşmeye ilişkin olumlu ve olumsuz söylemler, söz konusu sürecin kaynaklık ettiği olumlu ve olumsuz etkiler bağlamında daha yakından ele alınabilmektedir. Zira her değişim ve dönüşümün olumlu etkileri olduğu gibi, olumsuz etkileri de bulunmaktadır (Balay, 2004, s. 63-64). Küreselleşme, eğitim yönüyle değerlendirildiğinde, gelişme ve ilerleme için eğitimin tabana yayılması gerektiği görüşünü pekiştirmesi bakımından olumlu bir niteliğe sahip bulunmaktadır.

Küreselleşme, olumlu ve olumsuz birçok etkiyi bir arada barındırmaktadır. Birey ve toplumların, bir yandan bu sürecin olumlu yönlerini pekiştirip yaygın hale getirirken, diğer yandan olumsuz etkilerini en aza indirerek en yüksek faydayı sağlamaya çalışmaları

gerekmektedir. Bu noktada, düzenleyici bir kurum olan eğitime çok iş düşmektedir. Eğitim, hâlihazırda devam etmekte olan küreselleşme sürecine, bireyleri yeniden eğiterek, eğitimin olumlu dışsallık etkisi aracılığıyla dolaylı yoldan toplumları da yeni koşullara uyumlu hale getirerek önemli katkılar sağlama potansiyeline sahip bulunmaktadır (Balay, 2004, s. 66).

Eğitim boyutuyla bakıldığında; bireyin küreselleşmesi, çağdaş bilgi ve beceriye sahip olması, kendi dışındaki insanlarla rekabet edebilecek bir niteliği ifade etmektedir. Ülke ve ülke dışındaki rakibi konumundaki binlerce kişiyle rekabet edebilmesi için bireyin şu özelliklere sahip olması gerekmektedir (Doğan, 1999):

- Çağa uygun bir eğitim görmüş olması,
- Geçerli bir meslek sahibi olması,
- Sorunun çözümünü araştırmada arayan bir karakter geliştirmesi,
- Toplumsal ilişkilerinde gerekli entelektüel ve duygusal derinliğe ulaşmış olması,
- Ana dili dışında geçerli bir dili iyi bilmesi.

Yukarıda sıralanan özelliklerin bireyde geliştirilebilmesi için gerekli öğretmen profili ve eğitim programları üzerine yapılan UNESCO'nun 45. Uluslararası Eğitim Kongresinde ayrıntılı bir şekilde incelendiği ve çağımızdaki hızlı değişikliklerin öğretmenlerin görevlerinde önemli değişikliklere ve gelişmelere yol açtığı, bu yeni değişikliklerin yansımalarının eğitim programlarında yer alması ve eğitim programlarının da bu yönde geliştirilmesi gerekliliği ön plana çıkmıştır.

Aktör Olan Eğitimciler Açısından Küreselleşmenin Yansımaları

“Küreselleşme çağı” olarak da anılan günümüz dünyası, isimlendirme çabalarından bağımsız olarak kendi çağına özgü yoğun ve hızlı bir değişim süreci yaşamaktadır. Bireysel düzlemde bakıldığında; çalışma yaşamında, yönetsel süreçlerde, bireyin kendisini ve çevresini algılayış biçiminde gerekli değişimleri yapılmaması durumunda içinde bulunduğu çağın gerisinde kalabileceği görüşü ileri sürülmektedir. Çağa uyum sağlayabilmeye dönük altyapının temelinde ise “eğitim” unsuru yer almaktadır.

Eğitimin küreselleşmesi denince genellikle eğitim yöntem, süreç ve yönetiminde gelişmiş ülkelerle entegrasyon gibi hususlar akla gelmektedir. Oysa eğitimde, söz konusu entegrasyon süreci, küreselleşmenin beraberinde getirdiği fırsat ve tehditlerin karşılanabilmesi için yeterli olamamaktadır. Eğitim, sadece küreselleşmeye uyum ya da entegre olunması kapsamında değil, aynı zamanda küreselleşmenin oluşturduğu sorunları aşmak ve fırsatlardan yararlanma durumları için de araçlar sunmaktadır. Eğitim, küreselleşmenin üstesinden gelebilen birey tipini yetiştirebilecek bir potansiyele sahip bulunmaktadır. Toplumların ve bireylerin, küreselleşmenin doğuracağı muhtemel sonuçlara karşı önlem alabilecek ve değişimlerden yarar sağlayabilecek yetilere sahip olmaları gerekmektedir. Bu nedenle, muhtemel gelişmeleri önceden öngörüp değişimlere ayak uydurmasını bilen proaktif bireylerin yetiştirilmesinin amaçlanması gerekmektedir. Böylesi bireyleri yetiştirecek olan ise eğitim sistemi içinde yer alan kişi kurumlarıdır. Kurumlara işlerlik kazandıran da insan unsuru olduğuna göre, eğitim

kurumunun işlerlik kazanmasındaki başat faktör olan eğitimcinin rolü kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Küreselleşmenin eğitim sistemlerinde büyük değişmelere yol açtığı ve açacağı kuşku götürmez bir gerçeklik olarak kabul edilmektedir. Ancak, bu değişmelerden hiç biri, ülkeleri ve toplumları geliştirmiş, daha küreselleşmiş ülkelere entegre etmek ve o ülkelerin güdümüne sokmak için yeterli gerekçeler oluşturmamaktadır (Akçay, 2004).

Eğitim; bireyde kişiliğin gelişmesine yardım edecek; onun gelecekteki yaşantısında başarılı, mutlu, milleti, vatani ve devleti ve insanlık için yararlı bir birey olmasını sağlayacak, bilgi, beceri ve davranışları kazandırma süreci (Erden, 1998, s. 11) olarak tanımlanmaktadır. Eğitim, tarihin her döneminde olduğu gibi günümüzde de öncelikli konumunu sürdürmektedir. Özellikle cumhuriyetin ilk yıllarında, içinde bulunulan olumsuz koşullardan kurtarabilme çaresinin eğitimde ve öğretimde olduğu görüşü belirginlik kazanmıştır.

Atatürk, eğitimin önemini ve hakiki kurtuluşun eğitimle gerçekleşebileceğini görmüş ve bunu değişik tarihlerde yaptığı konuşmalarda belirtmiştir. Atatürk'ün eğitimimizin durumuna ilişkin çeşitli gözlem ve teşhislerde bulunmuştur. Bunlardan başlıcaları aşağıdaki maddeler altında toplanmıştır (Akyüz, 1981, s. 9-15):

1. Toplumumuzda yaygın bir bilgisizlik vardır.
2. Eğitim-öğretim yöntemlerimiz uygun değildir.
3. İstikrarlı eğitim politikamız yoktur.
4. Eğitimimizin amacı, kendini, hayatı bilmeyen her konuda yüzeysel bilgi sahibi, tüketici insan yetiştirmek olmuştur.

Atatürk, eğitime verdiği önceliği değişik zamanlarda dile getirmiştir. Bunlardan biri de 22.9.1924 günü Samsun'da öğretmenlere hitaben yaptığı konuşmasında "En önemli, en temelli nokta eğitim sorunudur. Eğitimidir ki, bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı ve yüksek bir toplum olarak yaşatır veya milleti köleliğe ve yoksulluğa terk eder" demektedir (Erden, 1998, s. 119).

Atatürk, 27 Ekim 1922 tarihinde Bursa'da öğretmenlere yaptığı konuşmada; milleti millet yapan, ilerleten ve yükselten kuvvetler bulunduğunu, bunların fikir ve sosyal kuvvetler olduğunu; Milletimizin fikri terbiyesinde de rehberimizin, bilim ve fen olacağını; Eğitim işlerinde mutlaka başarılı olabilmek için, programların milletimizin sosyal hayatının ihtiyacına ve çağımızın gereklerine uygun olarak hazırlanması gerektiğini ifade etmiştir (Özalp ve Ataunal, 1981, s. 105-109). 1 Mart 1922'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açış konuşmasında eğitim konusunda şu hususları vurgulamıştır: "Hükümetin en verimli ve önemli görevi eğitim hizmetleridir. Bu görevi başarabilmek için eğitim programlarının, milletimizin bugünkü durumu ile sosyal ve ekonomik ihtiyacı ile çevrenin şartları ve asrın gereği ile tamamen orantılı ve uygun olması lazımdır. (...) Milletimizin yaratma gücünün geliştirilmesi ve bu sayede layık olduğu medeniyet düzeyine yükseltilmesi şüphesiz yüksek meslek erbabını yetiştirmekle ve milli harsımızı yüceltmekle mümkün olacaktır". Atatürk, eğitim konusu ile ilgili olarak ayrıca şu konulara değinmiştir (Akyüz, 1981):

1. Gelecek kuşaklar Türkiye'nin bağımsızlığını koruyacak Cumhuriyeti koruyup yükseltecek biçimde yetiştirilmelidir.
2. Eğitim Milli olmalıdır.

3. Eğitim bilime dayanmalı ve laik olmalıdır.
4. Eğitim işe yarar, üretici ve hayatta başarılı olacak insanlar yetiştirmelidir.
5. Eğitim çocuca hürriyet vererek, yeni nesillerde fazilet, fedakârlık, düzen, disiplin, kendine ve milletimizin geleceğine güven duygularını geliştirmelidir.
6. Eğitim toplumu cehaletten kurtarmalı, onun bilgi ve ahlak düzeyini yükseltmeli, kabiliyetini ortaya çıkarıp geliştirmelidir.

Yukarıdaki aktarmalardan da anlaşılacağı üzere Atatürk, eğitimin amaçlarını ortaya koyarken ne kadar ileri görüşlü olduğu, içinde yaşamakta olduğumuz “Bilgi Toplumu”nun gereklerine uygun bir amaç tespitini o tarihlerde yapmasından anlaşılabilir. Günümüzde bu amaçlar doğrultusunda eğitim yapılmakta mıdır? Günümüzde eğitimin amacı nasıl bir durum almıştır? sorularına sınırlı ölçüde de yanıt bulabilmek için PISA (Programme for International Student Assessment) sonuçlarını irdelemek ve Türkiye’nin, OECD ülkeleri içindeki sıralamasını yükseltmeye dönük tedbirlerin alınması gerekmektedir.

Bilgi teknolojileri alanında kaydedilen hızlı ve kapsamlı gelişmeler; eğitim süreçlerinin yapı ve içeriğini değiştirmekte, bu nedenle de öğrenme-öğretme faaliyetleri üzerinde doğrudan bir etkiye sahip bulunmaktadır. Bilgi teknolojilerinin aktif ve yoğun bir biçimde uygulanmaya başlamış olması nedeniyle eğitimciler, “küresel eğitime” doğru gidişin kaçınılmaz olduğu görüşünü öne sürerek küresel eğitim uygulamalarının başlatılması gerekliliği üzerinde ısrarla durmaktadırlar (İşman, 1998).

Geçmiş yıllarda almış olduğu eğitim bakımından ihtiyaç duyulan birey profili günümüzden oldukça farklıydı. Günümüzde güncel gelişmeleri benimseyerek uygulamaya geçirebilecek, algıları yeniliklere açık olacak, sağlıklı kişisel yorum ve değerlendirmeler yapabilecek nitelikte bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Sistem anlamında eğitimden beklenen; birey olarak, vatandaş olarak, bilgi ve beceri donanım bakımından yüksek standartlarda insanların yetiştirilmesi olmaktadır. Kamu ya da özel ayrımı olmaksızın bütün örgütlerin başarısı, kaçınılmaz olarak çalışanlarının yetkinlikleriyle değerlendirilebilmektedir. Toplumsal gereksinimleri karşılama amacıyla kurulmuş bulunan bütün kurumsal yapılar, nitelikli insan kaynağını, eğitim sayesinde geliştirmeyi amaçlamaktadırlar.

Eğitim, küreselleşmenin öngördüğü süreçler için ihtiyaç duyulan değer, inanç, tutum ve bilgileri kazandırma işlevlerini üstlenebilme özelliğine sahip olması açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla eğitim faaliyetleri, temel amaçların yanı sıra özellikle son yıllarda biçimlenen yeni dünya düzeninde yaşayacak bireyler için gerek duyulan değer ve bilgileri kazandırabilecek yeni amaçların da eklenmesi gerekliliği gündeme gelmiştir (Erdoğan, 1998, s. 28-29).

Eğitim programı, bireyde beklenen yönde davranış değişikliğini oluşturmak amacıyla yapılacak etkinlikleri gösteren planlardır. Programlarda; eğitimin amaçları, içeriği, öğretim etkinlikleri ve değerlendirme durumları gibi hususlar yer almaktadır. Dolayısıyla eğitimin, yukarıdaki anlatımlarda ifade edilen yeni gelişme ve değişimler doğrultusunda düzenlenmesi,

programlar bu beklentiler doğrultusunda sürekli gözden geçirilmesi, değerlendirme ve geliştirme çalışmaları aracılığıyla da güncelliğinin sağlanması gerekmektedir.

Küreselleşme Sürecinde Eğitim ve Öğretmen

On dokuzuncu yüzyıl düşünürlerinden Schopenhauer (2017, s. 7), eğitim konusunda şu görüşleri ileri sürmektedir: Halk arasında yaygın olan “oku adam ol!” deyişinin de gösterdiği gibi “adam olma”nın yolunun kuşkuya yer bırakmayacak derecede okumaktan geçtiğine inanılmaktadır. “Adam olmak”, “vezir olmuşsun ama adam olamamışsın!” serzenişiyle sona eren halk hikâyesinde de yankılandığı üzere mal, mülk, makam, mevki sahibi olmakla gerçekleşmeyen bir şey olarak algılanmaktadır.

Eğitim, içinde yer aldığı toplumun yapı ve ihtiyaçları bağlamında bireyin, ilgi alanı ve yeteneklerini biçimlendirmektedir. Ulusal eğitim politikaları ise dünyadaki diğer sistemlerin de beklentilerini dikkate alarak uyumlu adımlar atabilmektedir. Dolayısıyla ulus devletlerin, rekabet anlamındaki mücadelelerini, benimsedikleri politikalara uygun olan geliştirici adımlar atmaları gerekmektedir.

Küresel şartlar altında, eğitim sürecindeki değişimde aşağıdaki hususların göz önünde bulundurulacağı öngörülmektedir (Özden, 2002, s. 17):

- Bilgiyi temel alan eğitim programları izlenecektir.
- Eğitim alan bireylere daha fazla düşünme, tartışma ve araştırma ortamı hazırlanacak; bu sayede serbest düşünen, tartışan, araştıran ve bulduklarını değerlendirebilen bir toplum yapısı oluşturulacaktır.
- Yetişkinler eğitim süreci dışında bırakılmayacak, eğitim ve teknolojiye uyumları konusunda sürekli olarak eğitimi olmaları teşvik edilecektir.
- Dersler ansiklopedik bilgileri yüklemek yerine, konuları ve olayları derinliğine anlamayı ve eleştirel düşünmeyi esas alacaktır.
- Okullar, öğrencileri salt “bilgi/enformasyon” ile yüklemek yerine, bilgilerin yaşam boyu yetmeyeceği görüşünden hareketle öğrenmeyi öğrenmeye geçilecektir.
- Eğitimde sadece sözel ve sayısal zekâyı geliştirmek yerine; görsel, kinestetik, ritmik ve benlik gelişimini de içine alan çok yönlü zihin gelişimi hedeflenecektir.

Toplumların var olma mücadelelerinin başında öğretmenler yer almaktadır. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde yeni bir neslin oluşturulmasında öğretmenlerin önder konumunda olduğu, bilinen bir gerçekliktir. Küreselleşen bir dünyada yine benzer şekilde öğretmenlere düşen görev toplumu değişen sisteme hazırlamaktır. Değişen bu yaklaşımda artık öğretmenin sınıfının tek egemen gücü olmadığı, dolayısıyla da öğretmenlerin bildiği şeylerin tam ve tek bir doğruyu temsil etmediği, değerlendirmenin yalnızca sınavlardan ibaret olarak görülemeyeceği bir anlayışının kabul edilmeye başladığı düşünülmektedir (Hergüner, 1998, s. 288).

Değişen toplumda belirli bir formasyonla ömür boyu yetinmek artık çok güçleşmiştir. Okumayan ve alanındaki bilimsel gelişmeleri yakından takip etmeyen, kendini yeni bilgi ve becerilerle donatmayan öğretmenin, eğitim süreçlerinin işlevlerinin yerine getirilmemesinde öncelikli bir payı bulunmaktadır. Bu belirgin pay, eğitimin işlevlerine dönük olumsuzlukların bizzat okul içinden gelebileceğini ortaya koymaktadır (Doğan, 1999, s. 55).

Okulun, öğretim görevlerinin gerçekleştirilmesinde öğretim işini yürütenler, öğretmenlerdir. Öğretmen, öğretim programını uygulayarak öğrencide davranış değişimini gerçekleştirmesi beklenen kişidir. Nitekim sınıf içi öğretim; ders programı, öğretmen ve öğrenci bileşenleri üzerine kurulmuş bulunmaktadır. Bu üç bileşen, eğitimin temel taşlarını oluşturmaktadır. Okuldaki öğrenmeler, öğretmenin kılavuzluğunda gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla program ile öğrencinin etkileşimi, öğretmen üzerinden sağlanmaktadır. Bu nedenle, değişen koşullar karşısında nasıl bir öğretmen tipinin (kimliğinin) ortaya çıkması gerektiği, hangi beceri ve değerlerle donanmış olmaları gerektiği gibi hususlar, eğitim alanındaki ana tartışma konularını teşkil etmektedir.

Küreselleşme sürecinde öğretmenlerin, birey yetiştirmede yetkin donanımlarla yüklü olmaları gerekmektedir. Öğretmenlerden, değişik kültürlere sahip bulunan ve özellikle sosyal yönden yeterince gelişmemiş öğrencilerin de öğrenmelerini gerçekleştirebilmeleri beklenmektedir. Değişik sosyal ve kültürel çevrelerden gelen öğrencilerin yaşamlarına duyarlılık gösteren, yaşam boyu eğitim anlayışına inanan öğretmen profiline olan ihtiyaç, özellikle küresel koşullar altında daha belirgin bir nitelik haline gelmiş bulunmaktadır. İşbirliği ve grupla çalışmaya yatkın ve öğrenmeyi derin kişisel bir etkinlik olarak gören bireylerin yetiştirilmesi de ancak bu sayede sağlanabilmektedir (Yurdabakan, 2002, s. 62).

Hergüner (1998, s. 289)'e göre; bu süreçte eğitimcilerin (öğretmenlerin) şu beceriler ve değerleri edinmesi gerekmektedir:

- Bilişim sistemlerini ve internet gibi bilgi ağlarını etkinlikle kullanabilen,
- Girişimci yönünü geliştirebilen,
- Değerlendirme süreçlerine ilişkin uygun yaklaşımlar geliştiren,
- Değerlendirmenin öğrenme amaçları ile eşlenmesini sağlayan,
- Öğrenci ve aileden gelen dönütleri değerlendiren,
- Öğrenci ve öğrenme farklılıklarını kabul eden,
- Ekip çalışmasını gerekli kılan faaliyetleri etkinlikle yürütebilen,
- Öğretmenlerin (varsa) hizmet içi eğitim anlayışlarını geliştiren/iyileştiren,
- Eğitim bütünün bir parçası olarak çalıştığı bilincini taşıyan,
- Birden çok dersi aynı zaman dilimi içinde verebilen,
- Gelecekle ilgili yeni değerler dizisi ve yöntemlere aşina olan,
- Gelecek ile ilgili oluşturulmuş öneri ve çözümlerin okullarda ne şekilde işletilebileceği konusunda ehil bireyler olabilmelidir.

Öğretmenlerin sahip olmaları gereken yeni kimlik özellikleri ise şu şekilde sıralanmaktadır (Cafoglu, 1998, s. 842): İletişim becerileri, dönüşümü liderlik özellikleri, takım içinde çalışabilme, sorunları analiz ederek çözüme kavuşturma, karar verme yetkinliğini geliştirme, yeni fırsatlar oluşturma ve başarıyla sürdürebilme, risk alabilme, elastikiyet kabiliyetine sahip olma, bilişim sistemlerine aşina olma ve etkinlikle kullanabilme.

Bütünsel olarak bakıldığında okulun başarısı, temelinde öğretmenlerin başarısına, gösterdiği performansa bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, dünya genelinde içinde bulunulan küreselleşme sürecinde öğretmen nitelikleri, özgün bir konum kazanmakta ve öne çıkmaktadır.

Öğretmen, mutlak bilgiye sahip otoriter bir karakter değil; rehberlik eden, yol gösteren, öğrencilerle ve meslek arkadaşlarıyla işbirliği içinde çalışabilen kişi olma gibi nitelikler bakımından ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla söz konusu küresel şartlar altında öğretmenin görevinin, öğrenme ortamları oluşturmak, öğrencilerin yaşayacağı sorunları çözmeye yardımcı olmak, yeni eğitim teknolojilerini ve bunları eğitim-öğretim ortamına getirmek olduğu gerçeğinin gözden kaçırılmaması gerekmektedir.

Tartışma ve Sonuç

“Asıl varlık” konusuna yönelik akıl yürütme olarak felsefe, filozofların ilki kabul edilen Thales’ten günümüze kadar süregelmektedir. Thales, ezeli başlangıç (arkhe) arayışı olarak bilinen “asıl varlığın ne olduğu” sorununa maddi bir ilke olan “su” ile yanıt aramıştır. Anaksimandros, bu görüşü geliştirerek bütün canlıların sudan geldiği görüşünü ileri sürmüştür. Daha sonraki filozoflar, başlıca tartışma haline gelen varlık-oluş karşıtlığındaki saflarını tutmuşlardır. Bu görüşlerin bir tarafında Parmenides (Bkz. 2017, s. 27), diğer tarafında ise Herakleitos (Bkz. Rifat, 2012, s. 37) yer almıştır. Parmenides, “varlık” kanadının savunuculuğunu üstlenmiş, Herakleitos ise “oluş” kanadının savunuculuğuna girişmiştir. Parmenides’in maddeyi açıklamaya yönelik monist yaklaşımına, Herakleitos’un da değişim doğasına ilişkin görüşlerine kendi bakış açılarını katarak geliştiren pek çok düşünür bu tartışmayı sürdürmüşlerdir.

Aynı konu üzerinde karşıt görüşlerin öne sürülebileceği hususu, yüzyıllar öncesinden itibaren bilinegelmektedir. Parmenides ve Herakleitos ile yaklaşık aynı dönemlerde yaşamış olan Aisopos (Ezop), kaleme aldığı masallarının sonunda çoğunlukla bir ana fikir ifade etmiştir.

Çiftçiyle Köpekler

Bir kömürücü, çalıştığı yerin önünden geçen çamaşırcı görünce ona seslenmiş ve birlikte ev kiralayıp masrafları paylaşmalarını teklif etmiş. Çamaşırcı hiç düşünmeden, “Bu imkânsız bir şey çünkü sen benim temizlediklerimi kirletirsin” diye cevap vermiş.

Masal, karşıtların bir arada olamayacağını vurgulamaktadır (Aisopos, 2017: 28).

Yukarıdaki anlatımlar, Sokrates öncesi (Pre-Sokratik) düşünürlerden itibaren süregelen bir tartışma geleneği olarak evrensel ak-kara tartışmasının, karşıt görüşlerin bir arada barınamayacağı olumsuz bir düalist (ikici) anlayışı ifade ettiğini düşündürmektedir. Oysa düşünsel mecralar için ifade edilen “Her şey zıddı ile kaimdir” görüşü, her alanda olduğu gibi aktör-yapı tartışmasının yapıldığı bu makale için de geçerliliğe sahip bulunmaktadır. Dolayısıyla bu makalede, karşıt tarafların, birbirlerinin varoluşsal dayanaklarını ortadan kaldırmaya çalıştıkları düalist bir anlayış yerine, karşıtlıklara rağmen bir arada bulunabilmeyi ifade eden dikotomik (ikileşime dayalı) bir anlayış benimsenmiştir. Bu anlayış konusunda Giddens’in (1984) “yapılanma” örneği, dengeli bir açıklama getirmektedir. Giddens, yapılanma konusunu konuşma örneğiyle izah etmektedir. Bu çarpıcı örnekte konuşma bir eylem, dil ise yapıdır. Konuşma eyleminin ortaya çıkabilmesi için hem dile hem de konuşacak bir özneye, bir diğer deyişle “aktör” olan bireye gereksinim duyulmaktadır (Taşcı, 2013: 14). Dil örneği üzerinden yapılan bu anlatımlardan da çıkarsama yapılabileceği üzere, “aktör” olan birey,

“yapı” olan toplum üzerinden hem gerçekliği inşa etmekte hem de bu gerçekliğin etkilerinin dışında kalamamaktadır.

Özellikle son yıllarda dünyada önemli gelişmeler ve değişimler her alanda etkisini göstermiş, yeni dönüşümlere kaynaklık etmiştir. Bu değişim, toplumların ekonomik, sosyal, yönetsel ve diğer alanlarında etkisini göstermiş, daha önceki yıllara kıyasla hızlı bir değişim süreci olarak belirginlik kazanmıştır. Gelişmiş ülkelerde endüstri, gerek üretim gerekse istihdam alanında eski önemini yitirmiş, bunun yerine iletişim ve bilgi çok daha öne çıkarak yeni bir güç çarpanı konumuna gelmiştir.

Başlangıçta ekonomik içerikli bir kavram olarak ortaya çıkan küreselleşme; sermayenin dünya üzerindeki dolaşımının, tek tek ülkeleri değil, küresel dünya genelinde kendini belirgin ölçülerde hissettirecek bir düzeye gelmiş bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerin sanayi bakımından genişlemesi ve kitle iletişim araçlarının gelişip, yaygınlaşması ile dünya toplumlarının ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel açılarından entegrasyonu gerçekleşmektedir. Bu değişimlere bağlı olarak yeni bir insan tipinin ortaya çıkması da kaçınılmaz bir gerçekliği gün yüzüne çıkarmaktadır. Küreselleşmenin dikte ettirdiği yeni dudum ve değerleri göz önünde bulundurabilecek donanımlara sahip bireyler ise ancak eğitim aracılığıyla yetiştirilerek topluma kazandırılabilirlerdir.

Küreselleşen dünyada bilginin gerçek sermaye ve zenginlik sağlayan başlıca kaynak haline gelmesi, iletişim ve bilgi ağının ulaştığı düzey, yeni bir değişimin eşliğinde bulunulduğuna işaret etmektedir. Bu değişim, bireye birden fazla alanda bilgili ve ilgili olmayı zorunlu kılmaktadır. Bu eşikten sağlıklı ve sağlam olarak geçebilmek için en başta doğru; çağa ve geleceğe uygun bir eğitim anlayışı ve sistemini oluşturma zorunluluğu kendini hissettirmektedir.

Son yıllarda ulaşılan olanaklar, eğitimi, belli yaş, belli mekân ve belli zamanlarda gerçekleştiren bir olgu olmaktan çıkararak ona süreklilik kazandırmıştır. Her yaşta, her yerde, her zaman eğitim ve öğrenme ihtiyacı doğmuş, esas olarak “öğrenmeyi öğrenme” önem kazanmıştır. Bu yeni durum ise eğitimde değişimin gerçekleştirilmesi ve bu yapılırken de tüm toplum katmanlarını yani eğitim girdi ve çıktılarını ilgilendiren, her kesimin dikkate alınması gerekliliğini gündeme getirmiştir.

Küreselleşmenin öngördüğü gelişmeler doğrultusunda öğretmen, öğrenci ve idareci davranışları ile uygulanan programların da kendini yenileyerek içinde bulunulan döneme ve gelecek ihtiyaçlarına uyumlu hale getirilmesi gerekliliği gündeme gelmektedir. Zira gereksinim duyulan niteliklere sahip geleceğin bireylerini yetiştirmek, eğitimin etki ve ilgi alanına girmektedir. Bu süreçte öğretmenin devamlı kendini yenilemesi, alanındaki yenilikleri, gelişmeleri takip etmesi, yeni teknolojilerden yararlanabilmesi, bilgisayar, internet gibi bilgi teknolojilerini kullanır hale gelmesi gerekmektedir. Öğretmenin görevinin bilgi kaynaklarına ulaşma, yol ve yöntemlerini gösteren, araştırmacı, sorgulayıcı, eleştireci öğrencilerin yetişmeleri için uygun ortamlar sağlamak olduğu görülmektedir.

Dünya toplumlarında yaşanmakta olan hızlı ve köklü değişimler, bu değişimin toplumlarda ortaya çıkardığı yeni değer, bütün ulus devletler için ortak bir gerçeklik olarak dikkat çekmektedir. Küreselleşen dünya toplumlarında yaşanan değişimleri, ülke ve kurumların doğru

bir biçimde algılamaları, doğru değerlendirmeleri ve doğru tepkiler vermeleri zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Aksi takdirde gelecek yönelimli bir eğitimci ve eğitilen bireylerin yetişmesi olanağının ortadan kalkması tehlikesi gündeme gelmesi söz konusu olabilmektedir.

Kaynakça

- Aisopos, (2017). *Masallar -Bütün Ezop Masalları-*. (İo Çokona Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akyüz, Y. (1981). Atatürk Öğretmenlere Dedi ki..." *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1-2
- Aristoteles, (2008). *Politika*. (Mete Tunçay Çev.) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2). 61-82.
- Ball, Stephen J., Dworkin, Anthony Gary, Vryonides Marios (2010). Globalization and Education: Introduction. *Current Sociology*, 58(4), 523–529.
- Bedük, A. (2012). *Karşılaştırmalı İşletme-Yönetim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Cafoğlu, Z. (1998). Eğitimde Küresel Kimlik. *Yeni Türkiye Dergisi (21. Yüzyıl Özel Sayısı I)*, 4(19).
- Cangızbay, K. (2003). *Globalleş(tir)me Terörü*. Ankara: Odak Yayınevi.
- Comte, A. (2001). *Pozitif Felsefe Kursları*. (Erkan Ataçay Çev.) İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Corcuff, P. (2016). *Bireyciliğin Meselesi*. (Azizi Ufuk Kılıç Çev.) Ankara: Heretik Yayınları.
- Çakmak, M. N., İşlek M. S. ve Keskin U., (2017). Türk Futbol Kültürünün Küreselleşme Kavram ve Süreçleri Bağlamında Değerlendirilmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9(33), 125-133.
- Çınar, İ. (2009). Küreselleşme, Eğitim ve Gelecek. *Kuramsal Eğitimbilim*, 2 (1), 14-30.
- Doğan, İ. (1999). Küresel Değerler ve Eğitim: Türkiye Örneği. *21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Eğitim Sistemi Ulusal Sempozyumu*, Ankara: 25–27 Kasım.
- Drucker, P.F. (2000). *21. Yüzyıl İçin Yönetim Tartışmaları*. (İrfan Bahçivangil ve Gülenay Gorbon Çev.) İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Dursun, D. (1998). Küreselleşme ve Toplumun İnşasında Bilginin Artan Önemi. *Yeni Türkiye Dergisi (21. Yüzyıl Özel Sayısı I)*, 4(19).
- Epiküros, (2019). *Özdeyişler Mektuplar ve Aforizmalar*. (Genim Renas Çev.) İstanbul: Arya Yayıncılık.
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (1998). *Çağdaş Eğitim Sistemleri*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Fay, B. (2000). *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi Çokkültürlü Bir Yaklaşım*. (İsmail Türkmen Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Genç, N. ve Demirdöğen O. (2000). *Yönetim El Kitabı*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society*. Berkeley: University of California Press.

- Güzel, C. (2014). *Bilim Felsefesi*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
- Hergüner, G. (1998). 21. Yüzyılda Eğitimcilerin Eğitimi ve Okul Düzeni. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 4(15).
- İşman, A. (1998). Bilgi Çağında Eğitim. *Yeni Türkiye Dergisi (21. Yüzyıl Özel Sayısı I)*, 4(19).
- Karaman, K. (2010). Küreselleşme ve Eğitim. *Zeitschrift für die Welt der Türken / Journal of World of Turks [ZfWT]*, 2, 131-144.
- Kaya, Ç. (2002). *Uygarlığın Koridorlarından Çağdaş Yönetime*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Keskin, U. (2012). *Yönetim Felsefesi*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Lukes, S. (2006). *Bireycilik*. (İsmail Serin Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Öke, M.K. (2001). *Küresel Toplum*. Ankara: ASAM Yayınları.
- Özden, Y. (2002). *Eğitimde Dönüşüm Yeni Değer ve Oluşumlar*. Ankara: Pagem Yayıncılık.
- Parmenides, (2017). *Doğa Hakkında (Şiir)*. (Gurur Sev Çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Platon, (2013). *Hipparkhos-Kleitophon-Rakipler*. (Furkan Akderin Çev.) İstanbul: Say Yayınları.
- Rifat, S. (2012). *Herakleitos Bir Kapalı Söz Ustasıyla Buluşma Denemesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Rizvi F. ve Lingard, B., (2000). Globalization and Education: Complexities and Contingencies. *Educational Theory*, 50(4).
- Schopenhauer, A. (2017). *Okumak Yazmak ve Yaşamak Üzerine*. (Ahmet Aydoğan Çev.) İstanbul: Şule Yayınları.
- Serter, N. (1997). *21. Yüzyıla Doğru İnsan Merkezli Eğitim*. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Singh, P. (2004). Globalization and Education. *Educational Theory*, 54(1).
- Spring, J. (2008). Research on Globalization and Education. *Review of Educational Research*, 78(2), 330–363.
- Taçcı, D. (2013). “Örgüt Kuramların Giriş”, Örgüt Kuramı, (Ed. Deniz Taşcı ve Erkan Erdemir), Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara, ss. 2-29.
- Toffler, A. (1997). *Dünyayı Nasıl Bir Gelecek Bekliyor?*. (Murat Çiftkaya Çev.) İstanbul: İz Yayıncılık.
- Voltaire, (2018). *Candide ya da İyimserlik ve Micromegas (Felsefi Öykü)*. (S. İpek Ortaer Montanari Çev.) İstanbul: İthaki Yayınları.
- Yıldız, N. (2008). Neoliberal Küreselleşme ve Eğitim. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 13-32.
- Yılmaz, K. ve Horzum, M. B. (2005). Küreselleşme, Bilgi Teknolojileri ve Üniversite. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(10), 103-121.
- Yurdabakan, İ. (2002). “Küreselleşme Konusundaki Yaklaşımlar ve Eğitim.” Eğitim Araştırmaları, Sayı: 6, ss. 61-66.